

BOLALARDA AQLIY QOBILIYATLAR RIVOJLANISHINING YOSH DAVRLARIGA XOS PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Jumayeva Go'zal Sadulloyevna
Psixologiya mutaxassisligi magistranti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada bolalarda aqliy qobiliyatlar rivojlanishining yosh davrlariga xos psixologik xususiyatlari yoritilgan. Unda maktabgacha yosh, kichik maktab yoshi va o'smirlik davrida tafakkur, xotira, diqqat, idrok hamda nutq jarayonlarining rivojlanish bosqichlari tahlil qilinadi. Shuningdek, bolalarning intellektual salohiyatini shakllantirishda ta'lim, tarbiya, oilaviy muhit va individual psixologik omillarning ahamiyati ochib beriladi.*

Kalit so'zlar: *aqliy qobiliyat, yosh davrlari, bola psixologiyasi, tafakkur, xotira, diqqat, intellektual rivojlanish, bilish jarayonlari.*

Аннотация: *В данной статье рассматриваются психологические особенности развития умственных способностей детей в различные возрастные периоды. Анализируются этапы формирования мышления, памяти, внимания, восприятия и речи в дошкольном, младшем школьном и подростковом возрасте. Также раскрывается значение обучения, воспитания, семейной среды и индивидуально-психологических факторов в развитии интеллектуального потенциала детей.*

Ключевые слова: *умственные способности, возрастные периоды, детская психология, мышление, память, внимание, интеллектуальное развитие, познавательные процессы.*

Annotation: *This article examines the psychological features of the development of children's mental abilities at different age stages. It analyzes the development of thinking, memory, attention, perception, and speech in preschool, primary school, and adolescence. The article also highlights the role of education, upbringing, family environment, and individual psychological factors in shaping children's intellectual potential.*

Keywords: *mental abilities, age stages, child psychology, thinking, memory, attention, intellectual development, cognitive processes.*

KIRISH

Bugungi kunda bolalarning aqliy qobiliyatlarini rivojlantirish masalasi psixologiya, pedagogika va ta'lim amaliyotining eng dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Chunki jamiyat taraqqiyoti, ta'lim sifatining oshishi, shaxsning har tomonlama kamol topishi bevosita bolalik davrida shakllanadigan bilish jarayonlari, tafakkur madaniyati, xotira, diqqat, idrok, tasavvur va nutq rivoji bilan chambarchas bog'liqdir.

Bola shaxsining intellektual rivojlanishi tasodifiy jarayon emas, balki muayyan yosh davrlariga xos psixologik qonuniyatlar asosida bosqichma-bosqich shakllanib boradi. Har bir yosh davri bolaning aqliy imkoniyatlari, bilishga bo'lgan ehtiyoji, atrof-muhitni anglash darajasi, fikrlash uslubi hamda mustaqil xulosa chiqarish qobiliyati bilan o'ziga xos ahamiyat kasb etadi.

Bolalarda aqliy qobiliyatlarning rivojlanishi avvalo ularning psixik taraqqiyoti bilan uzviy bog'liqdir. Psixologik nuqtayi nazardan aqliy qobiliyatlar deganda bolaning bilimlarni o'zlashtirishi, muammoli vaziyatlarni tushunishi, taqqoslash, tahlil qilish, umumlashtirish, xulosa chiqarish, sabab-oqibat bog'liqliklarini anglash hamda yangi vaziyatlarga moslasha olish imkoniyatlari tushuniladi. Ushbu qobiliyatlar tug'ma imkoniyatlar, biologik yetilish, ijtimoiy muhit, oilaviy tarbiya, ta'lim jarayoni va bolaning shaxsiy faolligi ta'sirida rivojlanadi. Shu bois bolalarning aqliy rivojlanishini faqatgina maktabdagi o'qish faoliyati bilan cheklab bo'lmaydi; u bola hayotining barcha jabhalarida — o'yin, muloqot, kuzatish, ijodiy faoliyat, kundalik hayotiy tajriba va kattalar bilan o'zaro munosabatlar jarayonida shakllanadi.

Maktabgacha yosh davrida bolaning aqliy rivojlanishi ko'proq idrok, tasavvur, nutq va obrazli tafakkur orqali namoyon bo'ladi. Bu davrda bola atrofdagi predmet va hodisalarni bevosita kuzatish, ularni nomlash, solishtirish, rang, shakl, hajm, tovush kabi belgilarini farqlash orqali bilish tajribasini boyitadi.

O'yin faoliyati maktabgacha yoshdagi bolalar uchun asosiy rivojlantiruvchi omil bo'lib, aynan o'yin orqali bola fikrlashni, muammoni hal qilishni, tasavvur qilishni, rollarni bajarishni va ijtimoiy munosabatlarni anglashni o'rganadi. Demak, bu davrda aqliy qobiliyatlarni rivojlantirishda ko'rgazmalilik, obrazlilik, harakat va muloqot alohida ahamiyatga ega.

Kichik maktab yoshi esa bolaning aqliy taraqqiyotida sifat jihatidan yangi bosqich hisoblanadi. Chunki bu davrda o'yin faoliyatining o'rnini asta-sekin o'quv faoliyati egallaydi. Bola bilimlarni tizimli ravishda o'zlashtira boshlaydi, topshiriqlarni bajarish, qoidalarni tushunish, o'z fikrini ifodalash, savollarga javob berish, o'qish, yozish va hisoblash jarayonlari orqali tafakkurini rivojlantiradi.

Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda ixtiyoriy diqqat, mantiqiy xotira, og'zaki-mantiqiy tafakkur hamda tahlil qilish qobiliyati shakllana boshlaydi. Shu bilan birga, bu davrda bolalarning aqliy rivojlanishi o'qituvchining metodik mahorati, otionalarning qo'llab-quvvatlashi, o'quv motivatsiyasi va bolaning o'ziga bo'lgan ishonchi bilan bevosita bog'liq bo'ladi.

O'smirlik davrida esa aqliy qobiliyatlar yanada murakkab va chuqur mazmun kasb etadi. Bu yoshda bola faqat tayyor bilimlarni qabul qiluvchi emas, balki mustaqil fikrlovchi, voqea-hodisalarga tanqidiy yondashuvchi, o'z qarashlarini shakllantiruvchi shaxs sifatida namoyon bo'la boshlaydi.

O'smirlarda abstrakt tafakkur, nazariy fikrlash, sabab-oqibat munosabatlarini chuqurroq anglash, o'z nuqtayi nazarini asoslash, bahslashish va xulosa chiqarish qobiliyatlari rivojlanadi.

Shu sababli bu davrda bolalarning aqliy salohiyatini rivojlantirishda mustaqil izlanish, muammoli ta'lim, ijodiy topshiriqlar, muloqot, bahs-munozara va tahliliy fikrlashga yo'naltirilgan metodlardan foydalanish samarali hisoblanadi.

Bolalarda aqliy qobiliyatlar rivojlanishining yosh davrlariga xos xususiyatlarini o'rganish ta'lim-tarbiya jarayonini to'g'ri tashkil etish uchun muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Chunki har bir yosh bosqichida bolaning psixologik imkoniyatlari, qiziqishlari, ehtiyojlari va bilish faoliyati turlicha bo'ladi. Agar ta'lim jarayoni bolaning yoshiga mos tashkil etilmasa, uning tabiiy rivojlanish imkoniyatlari to'liq namoyon bo'lmasligi mumkin.

Aksincha, yosh xususiyatlariga mos yondashuv bolaning mustaqil fikrlashini, ijodiy qobiliyatini, intellektual faolligini va shaxsiy rivojlanishini rag'batlantiradi.

Shu jihatdan, bolalarda aqliy qobiliyatlar rivojlanishining yosh davrlariga xos psixologik xususiyatlarini ilmiy asosda tahlil qilish nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham dolzarbdir. Mazkur masala bolaning intellektual salohiyatini erta aniqlash, uni qo'llab-quvvatlash, ta'lim jarayonida individual yondashuvni kuchaytirish hamda sog'lom psixologik muhit yaratish imkonini beradi. Shuningdek, ushbu mavzuni o'rganish pedagoglar, psixologlar va ota-onalar uchun bolalarning aqliy rivojlanish bosqichlarini chuqurroq tushunish, ularning bilish faolligini rivojlantirish va ta'lim-tarbiya jarayonida samarali metodlardan foydalanish uchun muhim nazariy-metodik asos bo'lib xizmat qiladi.

ASOSIY QISM

Bolalarda aqliy qobiliyatlarning rivojlanishi murakkab, bosqichma-bosqich kechadigan psixologik jarayon bo'lib, u bolaning yosh xususiyatlari, biologik yetilishi, ijtimoiy muhit, ta'lim-tarbiya sharoiti va shaxsiy faolligi bilan bevosita bog'liqdir. Aqliy qobiliyatlar deganda bolaning bilish faoliyatini amalga oshirish, yangi bilimlarni egallash, ularni amaliy vaziyatlarda qo'llash, fikrlash, tahlil qilish, umumlashtirish, xulosa chiqarish, muammoli vaziyatlarni hal etish hamda atrof-muhitdagi hodisalarni ongli ravishda anglash imkoniyatlari tushuniladi. Mazkur qobiliyatlar bolaning umumiy psixik taraqqiyoti bilan uzviy aloqador bo'lib, diqqat, xotira, idrok, tafakkur, nutq, tasavvur va ijodiy fikrlash kabi bilish jarayonlari orqali namoyon bo'ladi.

Bola tug'ilganidan boshlab atrof-muhitni sezgi va idrok orqali anglay boshlaydi. Dastlabki yosh davrida aqliy rivojlanish ko'proq sezgi organlari faoliyati, harakat tajribasi va kattalar bilan muloqot asosida shakllanadi. Bola buyumlarni ushlab ko'rish, tovushlarni eshitish, rang va shakllarni farqlash orqali dastlabki bilish tajribasiga ega bo'ladi.

Ushbu bosqichda bolaning aqliy taraqqiyoti nutq rivoji bilan chambarchas bog'liqdir. Kattalar bilan muloqot, so'zlarni eshitish, predmetlarni nomlash va oddiy ko'rsatmalarni bajarish bolaning fikrlash jarayonlarini faollashtiradi.

Shu sababli ilk bolalik davrida emotsional iliqlik, xavfsiz muhit, doimiy muloqot va predmetli faoliyat aqliy rivojlanishning muhim psixologik sharti hisoblanadi.

Maktabgacha yosh davrida bolalarning aqliy qobiliyatlari sezilarli darajada rivojlanadi. Bu davrda bola atrofdagi narsa va hodisalarni faol kuzatadi, ularni taqqoslaydi, o'xshash va farqli jihatlarini ajratadi, oddiy sabab-oqibat bog'liqliklarini tushuna boshlaydi. Maktabgacha yoshdagi bolalar tafakkuri ko'proq obrazli va amaliy xarakterga ega bo'ladi. Ular ko'rgan, eshitgan va bevosita tajriba qilgan narsalar asosida fikrlaydi. Masalan, bola predmetlarning shakli, rangi, hajmi, vazifasi va joylashuvini farqlash orqali tasniflash, guruhlash va umumlashtirish kabi fikrlash operatsiyalarini asta-sekin egallaydi. Bu yosh davrida o'yin faoliyati bolaning aqliy rivojlanishida yetakchi o'rin tutadi. O'yin orqali bola rollarni bajaradi, tasavvur qiladi, voqealarni modellashtiradi, muammoni hal qilishga urinadi va ijtimoiy munosabatlar mazmunini anglaydi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda diqqat hali barqaror bo'lmaydi. Ular asosan yorqin, qiziqarli va emotsional ta'sirchan predmetlarga e'tibor qaratadilar. Shuning uchun bu davrda ta'limiy mashg'ulotlar ko'rgazmali, harakatli, o'yinli va qiziqarli shaklda tashkil etilishi lozim. Xotira jarayonlari ham ko'proq beixtiyor xarakterga ega bo'lib, bola o'ziga qiziqarli bo'lgan voqea, obraz, she'r, ertak yoki harakatni tezroq eslab qoladi. Shu bois maktabgacha ta'lim jarayonida rasm, ertak, qo'shiq, harakatli o'yinlar, konstruktiv faoliyat va ijodiy topshiriqlardan foydalanish bolalarning aqliy qobiliyatlarini rivojlantirishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi.

Kichik maktab yoshi bolalarning aqliy rivojlanishida muhim burilish davri hisoblanadi. Bu bosqichda bola o'yin faoliyatidan asta-sekin o'quv faoliyatiga o'tadi. O'quv faoliyati esa bolaning bilish jarayonlariga tartib, maqsad va tizimlilik olib kiradi. Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda ixtiyoriy diqqat, mantiqiy xotira, og'zaki-mantiqiy tafakkur va o'z faoliyatini nazorat qilish qobiliyatlari shakllana boshlaydi. Bola o'qish, yozish, hisoblash, matnni tushunish, savollarga javob berish, topshiriqlarni bajarish jarayonida o'z fikrini izchil ifodalashga, bilimlarni umumlashtirishga va ularni amaliy vaziyatlarda qo'llashga o'rganadi.

Kichik maktab yoshidagi bolalarning aqliy qobiliyatlari ko'p jihatdan o'qitish usullariga bog'liq bo'ladi. Agar dars jarayonida faqat tayyor bilimlarni yodlashga e'tibor qaratilsa, bolaning mustaqil fikrlash imkoniyatlari cheklanadi. Aksincha, savol-javob, muammoli vaziyat, taqqoslash, tahlil qilish, izlanish va ijodiy topshiriqlardan foydalanish o'quvchilarning bilish faolligini oshiradi. Bu davrda bola hali mavhum tushunchalarni to'liq anglab yetmagan bo'lishi mumkin, shuning uchun murakkab bilimlar aniq misollar, ko'rgazmalar, hayotiy vaziyatlar va amaliy mashqlar orqali tushuntirilishi zarur. O'quv materialining yoshga mos, bosqichma-bosqich va mantiqiy izchillikda berilishi bolalarning intellektual rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

O'smirlik davrida aqliy qobiliyatlar sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tariladi. Bu davrda o'quvchilarda abstrakt tafakkur, nazariy fikrlash, tanqidiy yondashuv, mustaqil xulosa chiqarish va o'z fikrini asoslash qobiliyatlari rivojlanadi. O'smirlar nafaqat tayyor ma'lumotni qabul qiladi, balki uni tahlil qilish, baholash, solishtirish va o'z nuqtayi nazarini shakllantirishga intiladi. Bu yoshda shaxsiy qarashlar, qiziqishlar,

kasbiy yo'nalishlar va hayotiy maqsadlar asta-sekin shakllana boshlaydi. Shu sababli o'smirlik davrida aqliy qobiliyatlar rivoji faqat bilim hajmining ortishi bilan emas, balki fikrlash mustaqilligi, ijodiy yondashuv va refleksiv qobiliyatlarning kuchayishi bilan ham belgilanadi.

O'smirlarning aqliy rivojlanishida emotsional holat, motivatsiya va ijtimoiy muhit muhim ahamiyatga ega. Bu davrda o'quvchi o'zini kattalardek his qilishga, fikrining e'tirof etilishiga, mustaqil qaror qabul qilishga intiladi. Agar o'qituvchi va ota-onalar o'smirning fikrini hurmat qilsa, uni mustaqil izlanishga yo'naltirsa, bahs-munozara va ijodiy topshiriqlarga jalb etsa, uning intellektual salohiyati yanada faol rivojlanadi. Aksincha, haddan tashqari nazorat, tanqid, ishonchsizlik yoki bolaning fikrini inkor etish aqliy faollikning pasayishiga, o'ziga ishonchsizlik va o'quv motivatsiyasining susayishiga olib kelishi mumkin.

Bolalarda aqliy qobiliyatlar rivojlanishining muhim psixologik omillaridan biri oilaviy muhitdir. Oila bolaning dastlabki ijtimoiylashuv maskani bo'lib, unda bolaning nutqi, dunyoqarashi, qiziqishlari, o'ziga bo'lgan ishonchi va bilishga bo'lgan ehtiyoji shakllanadi. Ota-onalarning bola bilan suhbatlashishi, savollariga javob berishi, kitob o'qib berishi, birgalikda ijodiy faoliyat olib borishi, kuzatishga va fikrlashga undashi bolaning aqliy rivojlanishiga kuchli ta'sir ko'rsatadi. Oilada mehr, rag'bat, erkin muloqot va intellektual muhit mavjud bo'lsa, bola o'z fikrini erkin bayon etadi, savol berishdan cho'chimaydi, yangilikka qiziqadi va mustaqil fikrlashga intiladi.

Ta'lim muassasalari ham bolalarning aqliy qobiliyatlarini rivojlantirishda asosiy ijtimoiy institutlardan biri hisoblanadi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari, umumta'lim maktablari va qo'shimcha ta'lim muassasalarida bolaning yosh xususiyatlariga mos metodlardan foydalanish uning intellektual rivojlanishiga xizmat qiladi. Pedagog bolaning faqat bilim darajasini emas, balki uning fikrlash uslubi, qiziqishi, individual qobiliyati, muloqotga kirishish darajasi va emotsional holatini ham inobatga olishi zarur. Individual yondashuv bolalarning tabiiy imkoniyatlarini aniqlash, ularni rivojlantirish va qobiliyatlarini to'g'ri yo'naltirish imkonini beradi.

Aqliy qobiliyatlarning rivojlanishida diqqat alohida o'rin tutadi. Diqqat bolaning ma'lum bir predmet, hodisa yoki faoliyatga ongli ravishda yo'nala olishi bilan bog'liq jarayondir. Yosh bolalarda diqqat qisqa muddatli va beixtiyor bo'lsa, maktab yoshiga kelib u asta-sekin ixtiyoriy va barqaror tus oladi. Diqqatning rivojlanishi bolaning o'quv faoliyatida muvaffaqiyatga erishishida muhim ahamiyatga ega. Diqqati yaxshi rivojlangan bola topshiriqlarni aniqroq bajaradi, o'quv materialini chuqurroq anglaydi va xatolarini nazorat qila oladi. Shu sababli ta'lim jarayonida bolalarda diqqatni rivojlantiruvchi mashqlar, kuzatish topshiriqlari, mantiqiy o'yinlar va bosqichma-bosqich murakkablashib boruvchi faoliyat turlaridan foydalanish maqsadga muvofiqdir.

Xotira ham aqliy qobiliyatlarning asosiy tarkibiy qismlaridan biridir. Bola bilimlarni eslab qolish, saqlash va qayta tiklash orqali o'z tajribasini boyitadi. Maktabgacha yoshda xotira ko'proq obrazli va emotsional xarakterga ega bo'lsa, kichik

maktab yoshida mantiqiy xotira shakllana boshlaydi. O'quvchi materialni faqat yodlab olish emas, balki uni tushunish, mazmunini anglash va bog'liqliklarni aniqlash orqali eslab qolishga o'rganadi. O'smirlik davrida esa xotira yanada ongli va maqsadli xarakter kasb etadi. Demak, har bir yosh bosqichida xotirani rivojlantirish usullari ham bolaning psixologik imkoniyatlariga mos bo'lishi lozim.

Tafakkur bolalarning aqliy qobiliyatlari rivojlanishida markaziy o'rin egallaydi. Tafakkur orqali bola predmet va hodisalar o'rtasidagi bog'liqliklarni anglaydi, muammolarni hal qiladi, yangi xulosalar chiqaradi va o'z faoliyatini rejalashtiradi. Maktabgacha yoshda tafakkur ko'proq ko'rgazmali-obrazli shaklda namoyon bo'lsa, maktab yoshida mantiqiy tafakkur rivojlanadi. O'smirlik davrida esa nazariy va abstrakt tafakkur shakllanib, bola murakkab tushunchalarni anglash, faraz qilish, isbotlash va tahlil qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. Shu bois bolalarda tafakkurni rivojlantirish uchun savol berishga undash, muammoli vaziyatlar yaratish, mustaqil izlanish topshiriqlarini berish, sabab va oqibatni aniqlashga yo'naltirish muhimdir.

Nutq rivoji ham aqliy qobiliyatlarning shakllanishida muhim omil hisoblanadi. Nutq orqali bola o'z fikrini ifodalaydi, bilimlarni egallaydi, muloqotga kirishadi va tafakkurini rivojlantiradi. So'z boyligi keng, nutqi rivojlangan bola o'z fikrini aniqroq bayon eta oladi, savollarga mazmunli javob beradi va murakkab tushunchalarni yaxshiroq o'zlashtiradi. Shu sababli bolalarning aqliy rivojlanishida og'zaki va yozma nutqni rivojlantirish, ularni suhbatga jalb qilish, ertak, hikoya, matn bilan ishlash, savol-javob va muhokama usullaridan foydalanish katta ahamiyatga ega.

Bolalarning aqliy qobiliyatlari rivojlanishida individual farqlar ham mavjud. Har bir bola o'zining qiziqishi, qobiliyati, temperament xususiyatlari, o'zlashtirish tezligi va fikrlash uslubi bilan boshqalardan farq qiladi. Ba'zi bolalarda matematik tafakkur kuchliroq rivojlangan bo'lsa, boshqalarida ijodiy tasavvur, nutqiy qobiliyat yoki kuzatuvchanlik ustun bo'lishi mumkin. Shuning uchun bolalarni bir xil mezon asosida baholash to'g'ri emas. Pedagog va ota-onalar bolaning individual imkoniyatlarini aniqlab, uni qo'llab-quvvatlashi, qiziqishlariga mos faoliyat turlariga yo'naltirishi zarur. Bu esa bolaning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi va aqliy faolligini oshiradi.

Shuningdek, zamonaviy ta'lim jarayonida bolalarning aqliy qobiliyatlarini rivojlantirishda innovatsion pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar, axborot-kommunikatsiya vositalari va ijodiy yondashuvlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Muammoli ta'lim, loyiha metodi, klaster, aqliy hujum, rolli o'yinlar, mantiqiy topshiriqlar, tajriba va kuzatishlar bolalarning bilish faolligini kuchaytiradi. Bunday metodlar bola tafakkurini faollashtirib, uni mustaqil fikrlashga, o'z fikrini asoslashga va bilimlarni amaliyotda qo'llashga o'rgatadi.

Umuman olganda, bolalarda aqliy qobiliyatlarning rivojlanishi yosh davrlariga xos psixologik qonuniyatlar asosida kechadi. Har bir yosh bosqichi o'ziga xos bilish imkoniyatlari, ehtiyojlari va rivojlanish vazifalariga ega. Maktabgacha yoshda obrazli tafakkur, tasavvur, nutq va o'yin faoliyati asosiy o'rin tutsa, kichik maktab yoshida

o'quv faoliyati, ixtiyoriy diqqat, mantiqiy xotira va tahliliy fikrlash rivojlanadi. O'smirlik davrida esa mustaqil, tanqidiy, abstrakt va ijodiy tafakkur shakllanadi. Shuning uchun bolalarning aqliy qobiliyatlarini rivojlantirishda ularning yosh xususiyatlarini chuqur hisobga olish, ta'lim-tarbiya jarayonini individual yondashuv asosida tashkil etish va sog'lom psixologik muhit yaratish muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, bolalarda aqliy qobiliyatlarning rivojlanishi yosh davrlariga xos psixologik xususiyatlar asosida bosqichma-bosqich shakllanadi. Maktabgacha yoshda idrok, tasavvur, nutq va obrazli tafakkur yetakchi o'rin tutsa, kichik maktab yoshida diqqat, xotira va mantiqiy fikrlash rivojlanadi. O'smirlik davrida esa mustaqil, tanqidiy va abstrakt tafakkur kuchayadi. Shu bois bolalarning aqliy rivojlanishini samarali tashkil etishda ularning yosh xususiyatlari, individual imkoniyatlari, oilaviy muhit va ta'lim-tarbiya jarayonining ta'sirini hisobga olish muhim ahamiyatga ega.

TAVSIYALAR

1. Bolalarning aqliy qobiliyatlarini rivojlantirishda ularning yosh davrlariga mos o'yinli, ko'rgazmali, mantiqiy va ijodiy topshiriqlardan foydalanish maqsadga muvofiq.
2. Ta'lim jarayonida har bir bolaning individual qobiliyati, qiziqishi, fikrlash tezligi va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda yondashish zarur.
3. Ota-onalar va pedagoglar bolalarda mustaqil fikrlash, savol berish, kuzatish, tahlil qilish va xulosa chiqarish ko'nikmalarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratishlari lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Botirova D.B. Yosh davrlar pedagogik psixologiyasi. Darslik. — Toshkent: Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti, 2021. — 204 b.
2. Do'stmuhamedova Sh., Nishanova Z., Jalilova S., Karimova Sh., Alimbayeva Sh. Yosh davrlari va pedagogik psixologiya. Darslik. — Toshkent, 2013. — 363 b.
3. G'oziyev E.G'. Psixologiya. Darslik. — Toshkent: O'qituvchi, 2008. — 352 b.
4. Nishanova Z., Alimova G. Bolalar psixologiyasi va uni o'qitish metodikasi. Qo'llanma. — Toshkent: O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi nashriyoti, 2006. — 160 b.
5. Nishanova Z., Alimova G., Asranboyeva M., Turg'unboyeva A. Bolalar psixologiyasi va psixodiagnostikasi. Darslik. — Toshkent: Innovatsiya-ziyo, 2021. — 179 b.
6. Nishanova Z.T. Psixologik xizmat. Psixokorreksiya. Darslik. — Toshkent: Ijodpress, 2019. — 512 b.
7. Valiyeva M.S., Mirzayeva S.M. Yosh davrlari psixologiyasi. O'quv qo'llanma. — Toshkent: Klassik, 2024. — 204 b.

8. Xudoyberganov D.Y., Sa'dullayeva M.G., Togonova Sh.A., Avezova B.X., Qozoqova I.I. Bolalar psixologiyasi va psixodiagnostikasi. O'quv qo'llanma. — Toshkent: Bookmany Print, 2026. — 234 b.
9. Jabborov X.X. Psixologiya. O'quv qo'llanma. — Toshkent, 2021. — 282 b.
10. Xaydarov F.I., Xalilova N.I. Umumiy psixologiya. Darslik. — Toshkent, 2009.